

האב מפר נדרי בתו (נדריים סח)

גליון 364

איתא במתניתין בריש פרק עשירי (דף סו:): נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. ובדרף סז. מנלן, אמר רבה אמר קרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה, מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. ופירש הר"ן דהפסוק איירי בארוסה, והוא"ו מוסיף על ענין ראשון, ששם כתוב שהאב מפר נדריה, וכתוב ואם ביום שמוע אישה וכו' מכאן שהאב והארוס מפירין נדריה.

ובדרף סח. מובא מקור אחר לדין המשנה. דבי רבי ישמעאל תנא בין איש לאשתו בין אב לבתו, מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. ורבא (והר"ן גרס רבה) האי דתני דבי רבי ישמעאל מאי עביד ליה. מיבעי ליה לומר שהבעל מיפר נדריים שבינו לבינה.

וכתב הר"ן דנדרי עינוי נפש בהדיא כתיבי כל נדר וכל שבועת איסור לענות נפש. ובין איש לאשתו איצטריכא לנדריים שבינו לבינה. וכי היכי דבעל אינו מפר בנדרי אשתו אלא נדריים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה, הכי נמי אב אינו מפר בנדרי בתו אלא אלו בלבד. והכי איתא בספרי אין לי אלא בעל וכו' אתה מקיש את האב לבעל, מה הבעל אין מפר אלא דברים שבינו לבינה ונדריים שיש בהם עינוי נפש וכו'. וכן מבואר בירושלמי (ריש פרק יא) דהאב אינו מיפר אלא כבעל. וזה שלא כדברי הר"ם במז"ל שכתב שהאב מיפר כל נדרי בתו.

הרמב"ם כתב (ריש פ"ב נדריים) כל הנדריים והשבועות האב מפר ביום שמעו שנאמר כל נדריה ואסריה אבל הבעל אינו יכול להפר אלא כל נדריים ושבועות שיש בהן עינוי נפש או שהן בדברים שבינו לבינה כגון שנשבעה או שנדרה שלא תכחול או שלא תתקשט שנאמר בין איש לאשתו.

והביא במגדל עוז ששאלו חכמי לונ"ל את הרמב"ם למה פסק דלא כהספרי. והשיב להם הרמב"ם שהנאמר בספרי הוא דעת רבי שמעון, דסתם ספרי ר"ש, והיא דעת יחידאה, דאילו היתה ההלכה כן לא הוה שתיק גמרא מינייהו. ולא מוזכר בשני התלמודים ולא בתוספתא אותו היקש שהאב מפר כמו הבעל.

ובכס"מ הקשה דדבר תימה הוא לדחות ברייתא דספרי משום דלא נזכרה בתלמודים ובתוספתא. ואפי' שסתם ספרי ר"ש אבל לא אשכחן מאן דפליג עליה. ובירושלמי מפורש שהאב אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה.

ובטור סי' רלד (הובא בלחם משנה) כתב בשם ה"ר יחיאל שקודם שנתארסה מפר כל נדריה אבל נתארסה ומת הבעל וחזרה לרשותו, אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש. וביאר בבית יוסף דהטיל פשרה כדי ליישב את דרשת הספרי, שהיות ובעודה ארוסה לא היה יכול האב להפר אלא דברים של עינוי נפש ושבינו לבינה, שהוא מפר בשותפות הארוס, ה"ה כשמת הארוס אינו בדין שיפר נדריים שלא היה יכול להפר בעודה ארוסה. והקשה עליו בלחם משנה (עיי"ש באריכות) דאם הוקש קודמי הויה ראשונה לקודמי הויה שניה, איך יכול להיות שבבית אביה מפר כל נדריה, ולאחר שנתארסה ומת הארוס מפר רק נדריים מסוימים.

וע"כ למד ר' יחיאל שההיקש הוא רק בזה שהאב יכול להפר לבדו כשארוס מת אבל לגבי איזה נדריים יכול להפר לא נתרוקנה לו אלא מה שהיה לארוס ולא יותר מזה.

והנה מתוך דברי הב"י בביאור שיטת ר' יחיאל חזינן שפשוט שבעודה ארוסה אין האב מפר אלא נדריים שהארוס יכול להפר. וחדש ר' יחיאל שגם לאחר שמת הארוס אין האב מפר יותר ממה שקיבל מהארוס.

ובמאירי (ריש פרק יא) כתב לאחר שהביא שיטת הרמב"ם (גדולי המחברים) ותשובתו לחכמי לונ"ל שהספרי היא דעת יחיד, דנראה לו דהיקש האמור בספרי הלכה היא בנערה המאורסה ששתי רשויות שולטות עליה, מאחר שאין רשות לאב לבדו אינו מיפר עם הארוס אלא אותם שביד הארוס להפר אבל כל שהאב מיפר לבדו הוא קודם שנתארסה ודאי מיפר בכל הנדריים. אבל לא פירש מה הדין לאחר שמת הארוס.

גם הרש"ש (בדף סח) תירץ דהרמב"ם למד דהא דספרי איירי דוקא בארוסה דכיון דהאב אינו יכול להפר לבדו כי אם בשותפות הארוס והוא אין בו כח להפר אלא בעינוי נפש ובדברים שבינו לבינה ממילא גם האב כן אבל בפנויה דהאב מפר לבדו לעולם מפר כל הנדרים.

ובלחם משנה ובשער המלך (ריש פי"ב) כתבו בפירוש דהרמב"ם שלא חילק בין אחר האירוסין ללפני האירוסין ס"ל דלא כר' יחיאל, ומפר האב כל נדרי בתו לאחר שמת הארוס.

אמנם במעשה חשב (על השער המלך) כתב דבנערה המאורסה האב מפר לבד נדרים שאין בהן עינוי נפש ונדריים שאינם בינו לבינה, דרך בנדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה שלארוס יש זכות הפרה, אינו מפר בלעדיו אבל בשאר נדרים, שאין ביד הארוס להפר, האב מפר לבדו. וכן נקט בצפנת פענח.

נמצינו למדים שלפי הר"ן האב תמיד מפר רק נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה. הרמב"ם ס"ל שמפר הכל. לפי המעשה חשב גם בזמן שהיא נערה מאורסה יכול האב להפר לבדו שאר נדרים. לפי הלחם משנה והשער המלך בעודה ארוסה אינו מפר אלא כמו הארוס, יחד עם הארוס. ולפי ר' יחיאל גם לאחר האירוסין כגון שמת הארוס אין האב יכול להפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה.

בשלחן ערוך (יו"ד סי' רלד סע' נח) פסק וז"ל יש אומרים שגם האב אינו מפר נדרים שאין בהם עינוי נפש, ויש מי שמתיר. ויש מי שחילק, שקודם שנתארסה מפר כל נדרים אבל נתארסה ומת הארוס וחזרה לרשותו אז אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש.

השיטה הראשונה היא שיטת הר"ן שהאב דינו כארוס. והשיטה השנייה היא שיטת הרמב"ם. והשיטה השלישית היא שיטת ה"ר יחיאל.

ולפי הנ"ל בשיטת הרמב"ם יש מחלוקת מה הדין בנערה המאורסה אם יכול להפר שאר נדרים בלי הארוס. והנה בביאור מחלוקת הרמב"ם וה"ר יחיאל אי מצי מפר האב לאחר מות הארוס שאר נדרים, כתב בשיעורי רבי דוד (בדף סו אות כו) דר' יחיאל ס"ל דע"י האירוסין הוי דין הפקעה ויציאה מרשות האב לענין נדרים. והיינו מדדריש בספרי דהאב מיפר רק נדרי עינוי נפש, וצריך כח שותפות הארוס בהפרה ואין לארוס כח הפרה רק בנדריים אלו. ומשו"ה אף האב אין מיפר רק נדרים אלו. וממילא ה"ה לאחר מות הארוס, אף שחוזרת לרשות האב אינה חוזרת אלא מדין נתרוקנה, שהאב מקבל כח ההפרה מהארוס, ולכן אין ביכולתו להפר נדרים שאינם של עינוי נפש ובינו לבינה.

אבל הרמב"ם ס"ל דרך בעודה ארוסה דאין האב יכול להפר אלא בשותפות הארוס אינו יכול להפר שאר נדרים אבל ברגע שהארוס מת ונסתלקה השותפות, הדר דין האב שמפר כל הנדרים.

והוסיף בחי' רבי שמואל (סי' טז אות ז) דלשיטת הרמב"ם גם בעודה ארוסה לא יצאה מרשות האב לגמרי, ורק דמ"מ כל זמן שהיא ברשות הארוס, אין האב יכול להפר נדרים אלו משום דבעי גם להפרת הארוס, והארוס אינו יכול להפר שאר נדרים אבל כשמת הארוס מפר האב הכל.

ולפי"ז גם בנדריים שבינה לבין הארוס, לפי הרמב"ם יוכל להפר כי מצד דין האב יכול להפר כל הנדרים רק שצריך שותפות הארוס, והיות והוי בינה לבין הארוס ויכול הארוס להפר, מצי נמי האב להפר ולא בעינן שיהא בינה לבין האב כי מצד האב יכול להפר כל נדר. משא"כ לשיטת ר' יחיאל דכשנתארסה אין לאב כלל כח בשאר נדרים, בעינן שיהא הנדר גם בינה לבין האב כדי שיוכל להפר.

וכתב שנחלקו בזה הפרישה ורבינו הלל (על הספרי) דלפרישה לא מצי מפר, כי הפרישה קאי בשיטת רבינו יחיאל אבל רבינו הלל ס"ל כהרמב"ם ולכן מצי מפר נדר שבינה לבין הארוס.

ולכאורה תהיה נפק"מ נוספת בארוסה שנדרה נדר שאינו בינו לבינה או עינוי נפש, אם האב הפר, דלרבינו יחיאל לא הוי מופר כלל, ואם תאכל תלקה. אבל לפי הרמב"ם האב מצידו יכול להפר רק דבעינן לשותפות דארוס, אז הנדר הוקלש ע"י הפרת האב. וממילא לא תלקה. ובקרבן אורה הסתפק בזה. אבל ר' שמואל נקט שהיות ובארוסה צריך האב לשותפות הארוס כל שאין הארוס יכול להפר אין הפרתו שווה כלום.

וכעין זה כתב הר"ן בדף עא. בצד אחד דבאופן שאין הארוס יכול להפר (להו"א בגמ' שאין ארוס שני מפר נדר שנראה לארוס ראשון) האב מפר לבדו. חזינן דהארוס מגרע רק כשיכול להפר, ויש חולקים, עיי"ש.